

ARCHEOLOGIENOTA

DENDERMONDE – DIJKSTRAAT 2017

BUREAUONDERZOEK

ERFPUNT – CEL ONDERZOEK

RAPPORTEN VAN ERFPUNT – CEL ONDERZOEK 25

OPDRACHTGEVER

Vrij CLB Waas en Dender vzw, Ankerstraat 63, 9100 Sint-Niklaas

PROJECT

Dendermonde – Dijkstraat 2017

PROJECTCODE AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED
2016L274

UITVOERDER PROJECT

Erfpunt – cel Onderzoek
Regentiestraat 63
9100 Sint-Niklaas

AUTEURS

Thierry Van Neste, Marjolijn De Puydt

WETENSCHAPPELIJKE BEGELEIDING

Niet van toepassing

© Erfpunt – cel Onderzoek, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Erfpunt.

Erfpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN 0778-3841

Erfpunt - cel Onderzoek

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Tel +32 (0)3 778 87 59

onderzoek@erfpunt.be

www.erfpunt.be

www.facebook.com/Erfpunt

<https://sketchfab.com/archeologischedienstwaasland>

1. BESCHRIJVING VAN DE UITGEVOERDE WERKEN

1.1. VERANTWOORDING

Het Vrij CLB Waas en Dender zal het bestaande gebouw aan de Dijkstraat te Dendermonde herinrichten. In het kader van de geplande werkzaamheden is een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem (bureauonderzoek) verplicht.

Dit onderzoek werd uitgevoerd door de cel Onderzoek van Erfpunt. Het verslag van resultaten werd opgesteld door Thierry Van Neste en Marjolijn De Puydt.

1.2. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

PROJECTCODE

2016L274

WETTELIJK DEPOT

ISSN 0778-3841

BETROKKEN ACTOREN

Erkende archeoloog: Erfpunt (OE/ERK/Archeoloog/2016/00101)

Veldwerkleider: Thierry Van Neste

Assisten-archeoloog: Marjolijn De Puydt

NAAM OPDRACHTGEVER:

Vrij CLB Waas en Dender vzw, Ankerstraat 63, 9100 Sint-Niklaas

VINDPLAATSNAAM:

Dendermonde – Dijkstraat 2017 (DE DS 17)

PROVINCIE:

Oost-Vlaanderen

GEMEENTE:

Dendermonde

DEELGEMEENTE:

Dendermonde

PLAATS:

Dijkstraat 43

TOPONIEM:

Dijkstraat

COÖRDINATEN (LAMBERT '72):

Noord: 191233,079000 m

Oost: 131238,436800 m

Zuid: 191186,046700 m

West: 131212,140500 m

KADASTRALE GEGEVENS:

Dendermonde, Afdeling 1, Sectie D, perceel 372F

Kadasterplan: zie § 2.2.1.1

TOPOGRAFISCHE LIGGING:

Zie § 2.2.1.2

BEGINDATUM:

21 december 2016

EINDDATUM:

1 februari 2017

RELEVANTE TERMEN UIT DE INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

Typologie: niet van toepassing

Datering: 20ste eeuw

Stijlen: niet van toepassing

Culturen: niet van toepassing

Materiaal: niet van toepassing

Soort: niet van toepassing

Gebeurtenis: bureauonderzoek

VERSTOORDE ZONES

Het projectgebied werd in het verleden reeds vrijwel volledig bebouwd. Hoewel de stedenbouwkundige dienst van Dendermonde niet over gegevens beschikte, konden de plannen van de bestaande bebouwing alsnog worden ingekeken dankzij architect Jan Van Bogaert. Op basis van deze plannen kan gesteld worden dat het projectgebied ten laatste in 1966 vrijwel volledig bebouwd werd (fig. 2). De perceelgrens was toen enigszins anders, waardoor de bebouwing buiten de grenzen van het huidige projectgebied verder gezet werd. Op het plan is zichtbaar dat de kelder aan de straatkant de gehele breedte van het perceel in beslag nam, wat ruimer is dan de huidige kelder. Het overige deel van het projectgebied werd gefundeerd tot op de vaste bodem.

In 1994 werd het bestaande gebouw aangepast. De kelder werd verkleind tot de huidige toestand. Aan de noordzijde werd een sanitaire blok ingericht waarbij een nieuwe septische put de bestaande verving. Tussen de sanitaire blok, de septische put en de bestaande riolering werden verscheidene leidingen aangebracht. De dikte van deze leidingen varieerde tussen 125 en 400 mm. De nieuw opgerichte gebouwen werden eveneens gefundeerd tot op de volle grond.

Door de verschillende bouwfasen met kelders en een fundering tot op de volle grond, alsook septische en regenwaterputten werd in totaal 691,69 m² of 94,26% van het projectgebied verstoord. Daarnaast kan gesteld worden de voorziene afvoerleidingen bijkomend ± 9,08 m² matig verstoord hebben. Dit betekent dat van het gehele projectgebied slechts 33,05 m² onverstoord is gebleven.

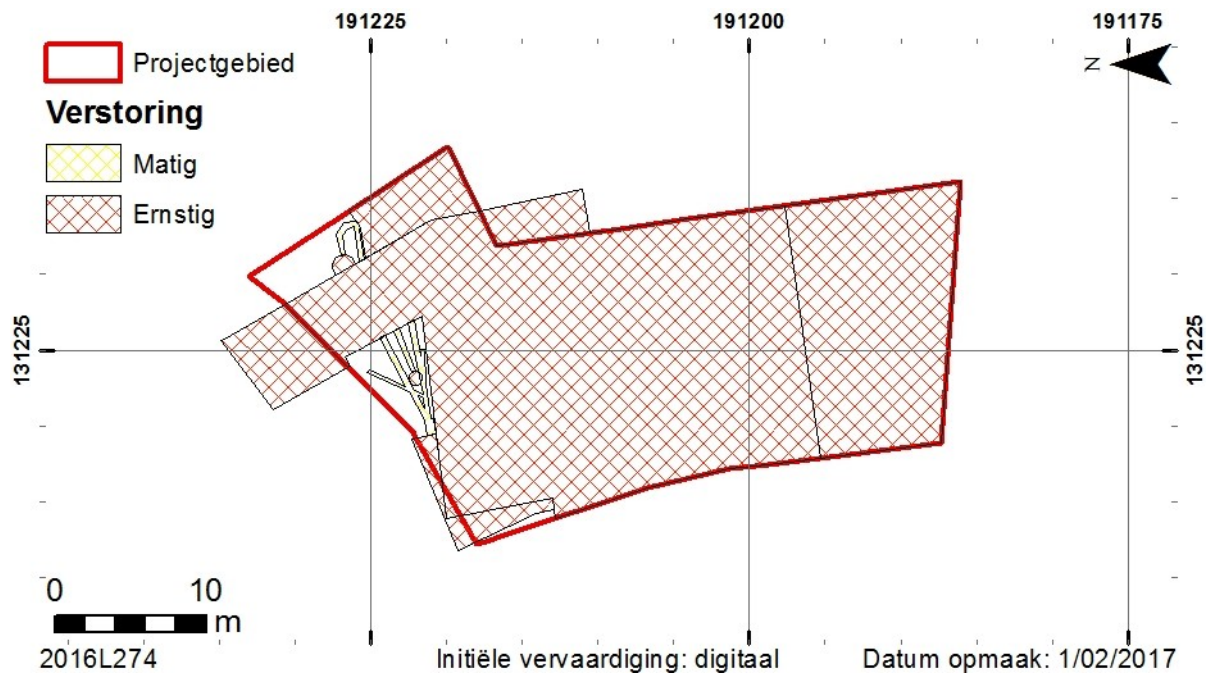

Fig. 1. Overzicht van de verstoorde zones binnen het projectgebied.

1.3. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Binnen het projectgebied werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. De resultaten van archeologisch onderzoek in de omgeving zal besproken worden in §2.2.3.

1.4. OMSCHRIJVING VAN DE ONDERZOEKSOPDRACHT

1.4.1. Vraagstelling

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 733,83 m² en bevindt zich in de archeologische zone historische zone centrum van Dendermonde.

Artikel 5.4.1 van het decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014 stelt dat het bij *aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones* verplicht is om een bekrachtigde archeologienota zoals vermeld in artikel 5.4.8 van datzelfde decreet toe te voegen aan een stedenbouwkundige vergunning met ingreep in de bodem.

In het kader van het bureauonderzoek:

- Wordt het plangebied afgebakend en beschreven;
- Worden reeds verstoorde en reeds onderzochte zones in kaart gebracht;
- Worden de gekende aardkundige en ecologische kenmerken geïnventariseerd;
- Worden de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren geïnventariseerd en ingeschat;
- Wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor een stedenbouwkundige vergunning of verkavelingvergunning wordt aangevraagd, de uitvoeringswijze van deze werken en de potentiële impact ervan op het bodemarchief.

Om de eventuele archeologische waarde van het onderzochte gebied in te schatten, wordt informatie verzameld over minstens volgende aspecten, op basis van alle relevante bronnen:

1. De bewoningsgeschiedenis;

2. De landschapshistoriek;
3. De topografie;
4. De geologie;
5. Het bodemgebruik;
6. De vegetatie;
7. De aanwezige erfgoedwaarden;
8. De historische ingrepen.

De resultaten van de analyses worden op plannen weergegeven. De resultaten van deze studies moeten toelaten een gemotiveerd advies te formuleren of er al dan niet verder archeologisch vooronderzoek moet uitgevoerd worden, inclusief de methodiek daarvoor.

1.4.2. Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek werden geen randvoorwaarden voorzien.

1.4.3. Geplande werken en bodemingrepen

Het Vrij CLB Waas en Dender zal grondige verbouwingswerken en deel nieuwbouw (na afbraak) uitvoeren in de vestiging aan de Dijkstraat te Dendermonde. De voorbouw wordt gerenoveerd. De achterbouw wordt integraal gesloopt en een nieuw achterbouw zal gebouwd worden. Verder wordt het huidige rioleringssysteem vernieuwd en plaatselijk uitgebreid (fig. 4).

De renovatie van de voorbouw beperkt zich tot werken binnen het bestaande gebouw. In bepaalde delen zal de ruwbouw gestript worden en zullen enkele binnenmuren gesloopt worden. Ook zullen er vloeren uitgebroken worden en plafonds verlaagd worden. De achterbouw zal volledig, inclusief de strookfundering, afgebroken worden. Een nieuwe achterbouw zal dan op de plaats van de oude achterbouw gebouwd worden. Voor de constructie van de nieuwbouw wordt er gebruik gemaakt van plaatfundering. De nieuwbouw zal binnen het gabarit van de oorspronkelijke achterbouw op een kleiner oppervlakte gebouwd worden. Op de overgebleven oppervlakte zal een tuin aangelegd worden (fig. 5).

Het huidige rioleringssysteem wordt vervangen door een gescheiden rioleringssysteem. Het nieuwe rioleringssysteem volgt het traject van het oude rioleringssysteem. Wel wordt er een septische put verwijderd en vervangen door een regenwaterreservoir en infiltratiebakken (fig. 6). Dit regenwaterreservoir zal de enige vorm van verdere verstoring binnen het projectgebied zijn en heeft een oppervlakte van 5,9 m². De diepte ervan is beperkt tot 1,35 m.

Op basis van de bouwplannen sinds 1966 kan gesteld worden dat er binnen het projectgebied en binnen de diepte van de voorziene werken geen archeologisch erfgoed meer aanwezig is. De werken waarvoor de vergunning wordt aangevraagd, zullen dan ook geen impact hebben op eventueel archeologisch erfgoed. Enkel in de noordelijke zone werd een beperkte zone niet verstoord. Archeologisch onderzoek van deze zone zal dan ook nooit leiden tot kenniswinst.

Fig. 2. Grondplan van de bebouwing in 1966 (MENO sv).

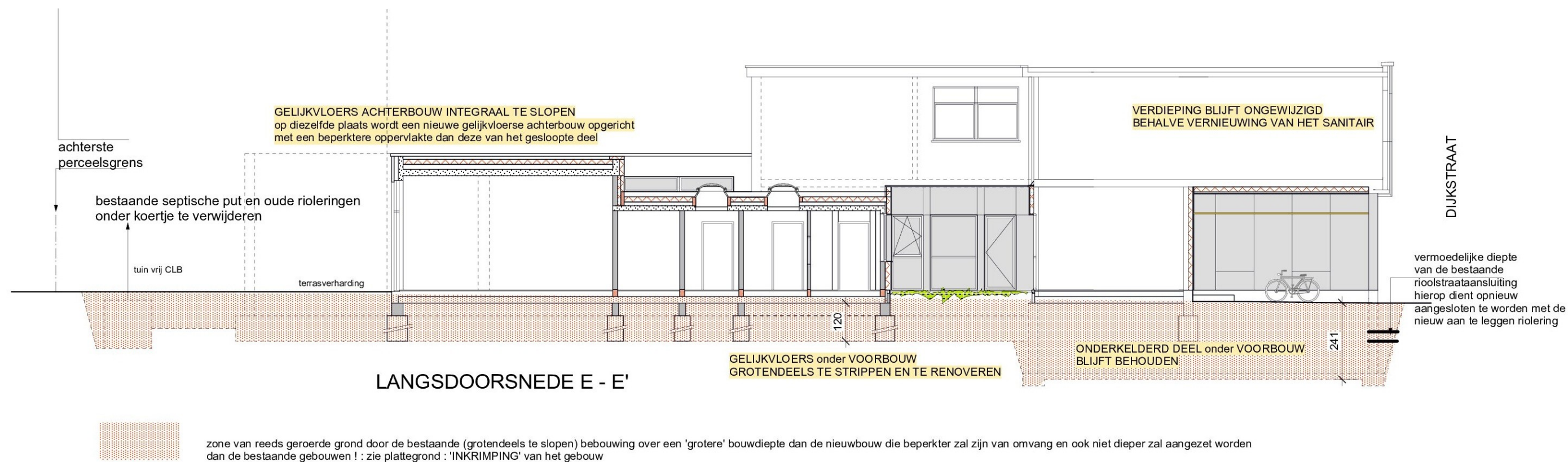

Fig. 4. Schematische weergave van de werken op een langsdorsnede.

GELIJKVLOERS :
BESTAANDE TOESTAND

GELIJKVLOERS :
NIEUWE TOESTAND

- blijft integraal behouden - geen wijzigingen : kelder: 115 m² + gelijkvloers : slechts 28 m² + verdieping : 264 m² alles behalve sanitair
- integraal te slopen : 351 m²
- zeer lichte renovatie : gelijkvloers : 70 m² (=inkomsas/balienuimte) vloeren worden NIET uitgebrouwen, WEL nieuwe verlaagde plafonds
- zware renovatie : 207 m² (=bijna het volledige gelijkvloers van het te behouden gebouw + sanitair op verdieping : vloeren WEL uit te breken + WEL nieuwe verlaagde plafond)
- INTEGRALE nieuwbouw : 183 m²
- grens tussen de 'te slopen' en de 'te behouden' delen van het gebouw

Fig. 5. Bestaande en nieuwe toestand van het gelijkvloers.

9

1.5. WERKWIJZE EN ONDERZOEKSSTRATEGIE

Voor het bureauonderzoek werd informatie verzameld aangaande de historische, landschappelijke en archeologische kennis van de ruime omgeving van het projectgebied. Voor de historische data werden verschillende literatuurbronnen geraadpleegd. Daarnaast werden verschillende historische kaarten gebruikt. Deze werden verkregen via de Web Map Service (WMS) voor ArcGIS van het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen (AGIV) en het portaal “Cartesius”¹, een samenwerking tussen het Nationaal Geografisch Instituut, de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum van Midden-Afrika. De verkregen kaarten werden indien nodig bewerkt, gegeorefereerd en gebruikt als laag in een GIS-omgeving. Ook de landschappelijke achtergrond van het projectgebied werd in GIS onderzocht. Hierbij werd gebruik gemaakt van gegevens die bekomen werden via de Web Map Service en de downloadcatalogus van het AGIV². De archeologische gegevens werden hoofdzakelijk bekomen via de Centrale Archeologische Inventaris (CAI).

Op basis van de verkregen gegevens werd een inschatting gemaakt van het potentieel op kennisvermeerdering en de al dan niet te nemen maatregelen die hier het gevolg van zijn.

In de loop van dit onderzoek diende niet afgeweken te worden van de Code Goede Praktijk, werden geen externe specialisten geraadpleegd en werd geen wetenschappelijke advisering verkregen van personen die buiten het project stonden.

Dit rapport schets het algemene kader van het onderzoek en bevat de neerslag van de onderzoeksresultaten. Een kopie ervan wordt in digitale vorm aangeleverd aan Vrij CLB Waas en Dender vzw, het agentschap Onroerend Erfgoed en Erfpunt – cel Beheer.

¹ www.cartesius.be

² <https://download.agiv.be/Catalogus>

2. ASSESSMENTRAPPORT

2.1. BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN METHODEN

Voor het assessment van het projectgebied werden de bepalingen in hoofdstukken 7 en 12 van de Code Goede Praktijk gevolgd. In eerste instantie werd het projectgebied afgebakend en beschreven. Dit gebeurde in ArcGIS door middel van de digitale kadasterplannen, de bodembedekkingkaart en de inventaris van het landschappelijk en bouwkundig erfgoed. De aardkundige en ecologische kenmerken werden geïnventariseerd aan de hand van geologische en bodemkundige kaarten. Gekende archeologische en historische waarden en indicatoren werden geïnventariseerd aan de hand van gegevens van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), de inventaris van het bouwkundig erfgoed en een literatuurstudie. Aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's werd de recentere geschiedenis onderzocht. Op basis hiervan kon worden vastgesteld dat het gaat om een zone met hoge densiteit aan bebouwing in het verleden. Op basis van recente plannen kon echter vastgesteld worden dat de ondergrond geheel verstoord werd. Op basis hiervan kan gesteld worden dat er geen archeologisch erfgoed meer aanwezig is en de werken waarvoor een vergunning moet worden aangevraagd nooit impact zullen hebben op het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Niet-gegeorefereerde beelden werden gegeorefereerd op basis van herkenningspunten. Vrijwel steeds werd hierbij gebruik gemaakt van een eerstegraads polynomiale vergelijking. Voor de visualisatie van de verschillende kaartlagen werd steeds rekening gehouden met de gebruiksschaal en de resolutie van de desbetreffende kaartlaag. Bij al deze onderzoeken werd rekening gehouden met gegevens die betrekking hadden op het projectgebied, alsook de onmiddellijke tot nabije omgeving.

2.2. ASSESSMENT VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

2.2.1. Situering van het projectgebied

2.2.1.1. Algemene situering

Het projectgebied is gelegen aan de Dijkstraat 43 te Dendermonde (Oost-Vlaanderen). Kadastraal is het gekend onder Dendermonde, Afdeling 1, sectie D, perceel 372F.

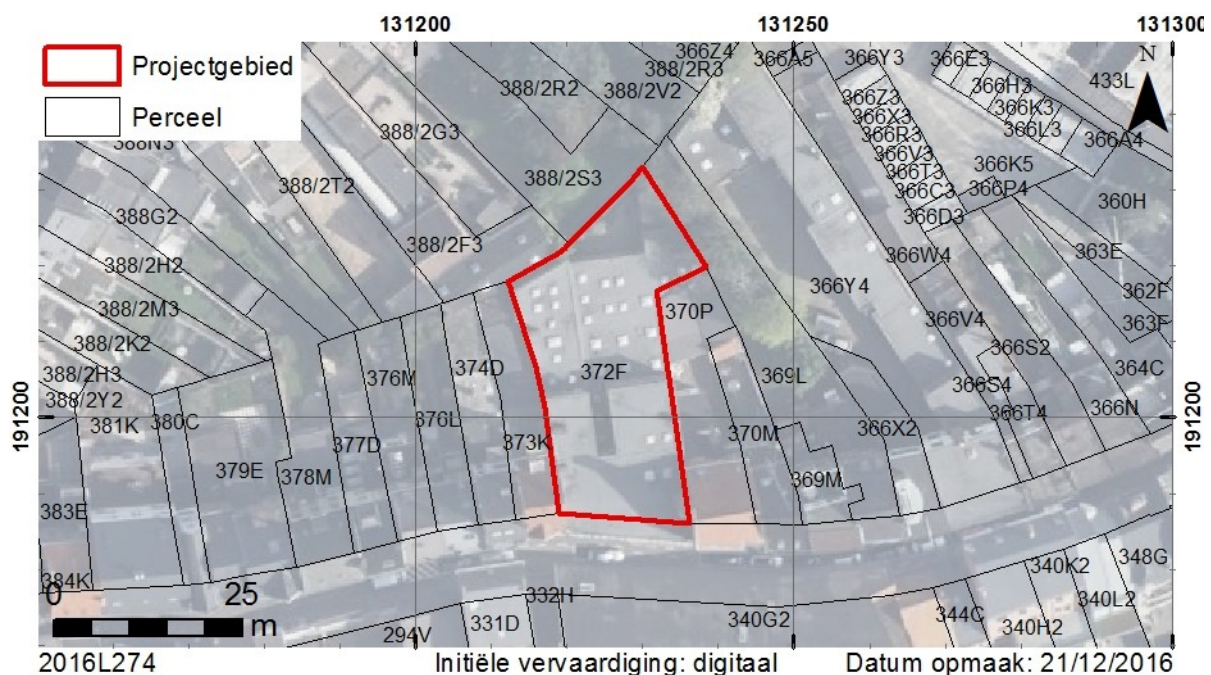

Fig. 7. Situering op het kadaster (GDI-Vlaanderen 2017).

Het perceel is gelegen in woongebied. Een BPA/RUP/verkaveling is er niet van toepassing.³

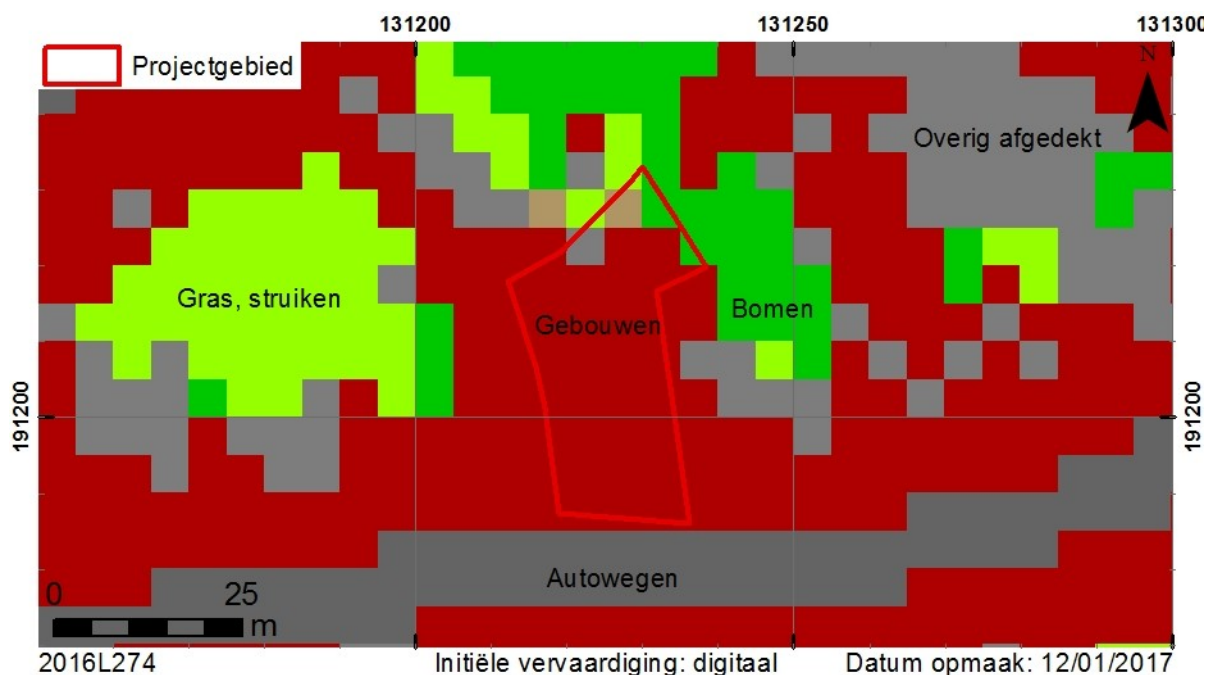

Fig. 8. Situering op bodembedekkingkaart (AGIV WMS).

2.2.1.2. Topografische en hydrografische situering

Op basis van het digitaal hoogtemodel van Vlaanderen kan gesteld worden dat het projectgebied zich binnen een iets hoger gelegen deel van Dendermonde bevindt. De hoogte binnen het projectgebied varieert tussen 5,41 en 5,92 m TAW.

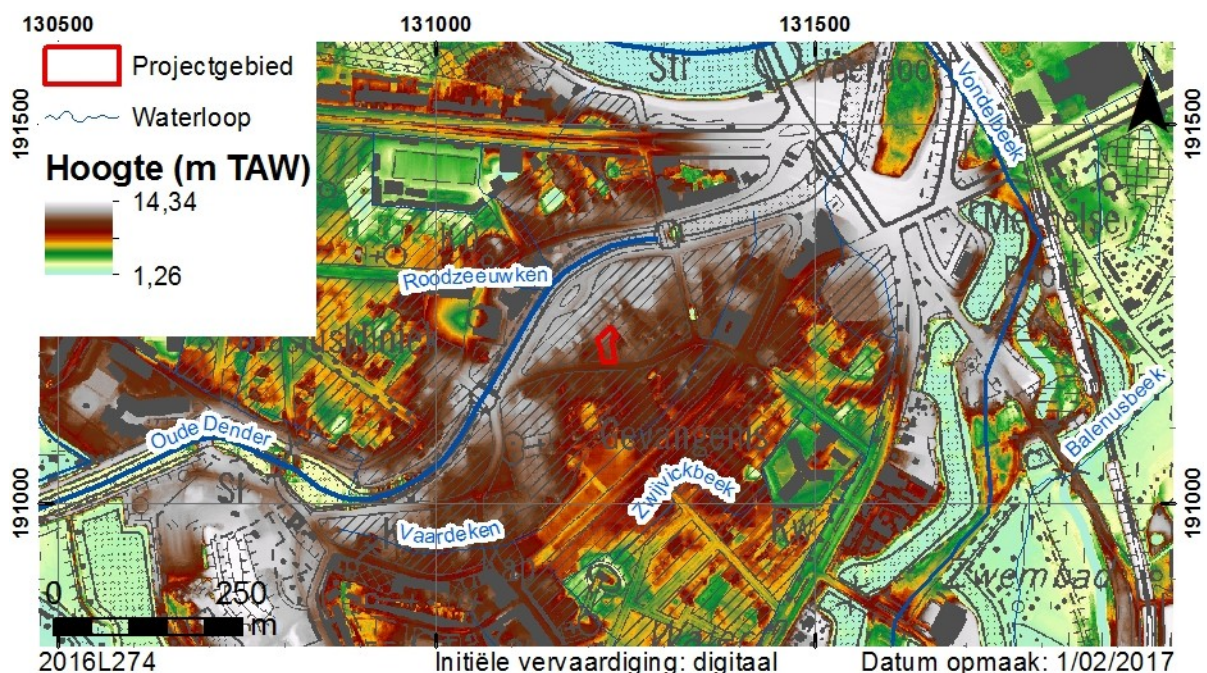

Fig. 9. Situering op de topografische kaart en het DHM II (AGIV WMS; GDI-Vlaanderen 2016).

³ Pers. Comm. Timmy Herssens, stedenbouwkundige dienst Dendermonde.

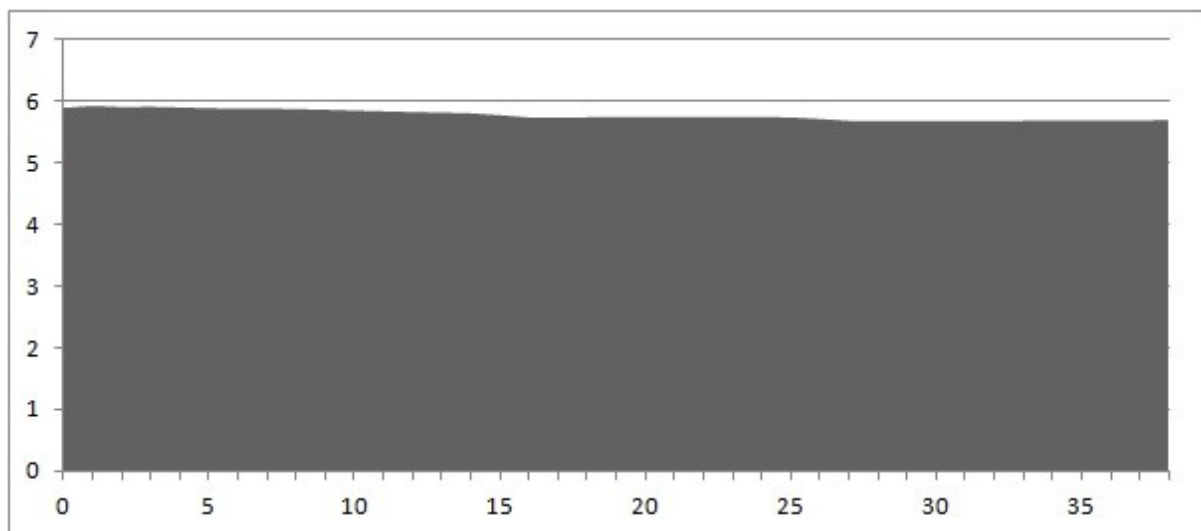

Fig. 10. Terreinprofiel van noord naar zuid.

Het projectgebied is gelegen in het Denderbekken, in de hydrografische zone van de Dender van de mond van de Hoezebeek (inclusief) tot de monding in de nieuwe/rechtgetrokken Dender (exclusief). De dichtstbijzijnde waterlopen zijn de Oude Dender in het noorden en het Vaardeken in het zuiden.

2.2.1.3. Geologische en bodemkundige situering

De Tertiaire ondergrond behoort tot de Formatie van Lede, deze kan gedateerd worden in het Lutetiaan. Het is een mariene lithografische eenheid die bestaat uit kalk- en glauconiethoudend fijn zand. Soms worden er drie kalkzandsteenbanken in onderscheiden. Aan de basis is er meestal een duidelijk basisgrind ontwikkeld. In niet verweerde toestand is de Formatie van Lede gemakkelijk herkenbaar door de soms massale aanwezigheid van *Nummulites variolarius*.⁴

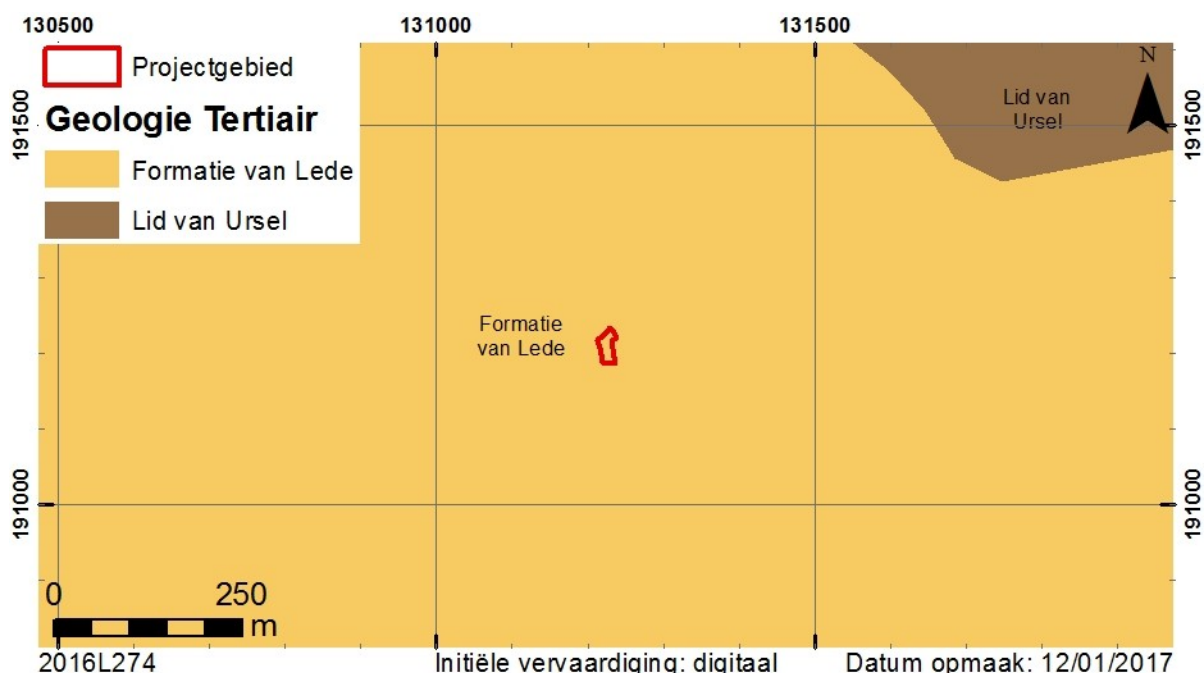

Fig. 11. Situering op de geologische kaart van het Tertiair (GDI-Vlaanderen 2002).

⁴ Jacobs et al 1993, 23.

Tijdens het Quartair werden de Tertiaire lagen afgedekt door fluviatiele, eolische en lokale afzettingen. De fluviatiele afzettingen bestaan uit zeer fijn tot medium zand met soms lemige intercalaties die venig kunnen zijn. De eolische en lokale afzettingen bestaan uit zand tot lichte zandleem.

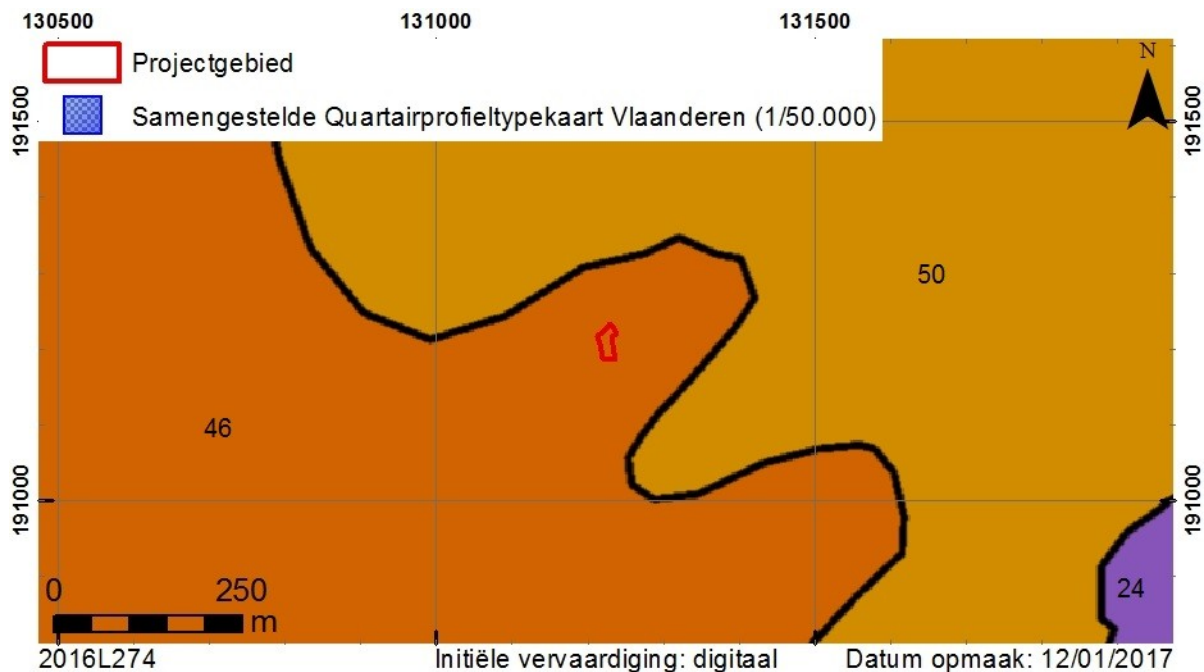

Fig. 12. Situering op de profieltypekaart van het Quartair (AGIV WMS).

Het projectgebied bevindt zich in een zone die op de bodemkaart staat aangeduid als OB, dit staat voor bebouwde zone (fig. 13). Het bodemprofiel is hier door het ingrijpen van de mens volledig gewijzigd of vernietigd.⁵ In de ruime omgeving van het projectgebied staan er vochtige zandleem- en zandbodems en natte zandleem- en kleibodems aangeduid.

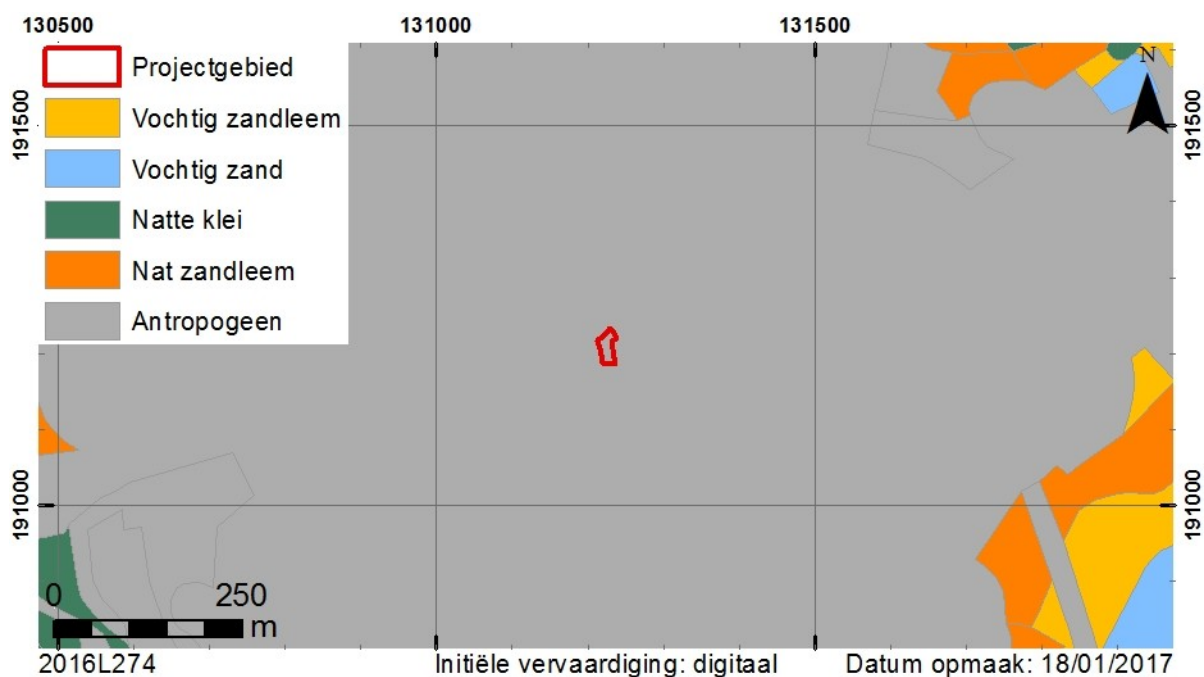

Fig. 13. Situering op de bodemkaart (GDI-Vlaanderen 2001).

⁵ Van Ranst & Sys 2000, 18.

Op de potentiële bodemerosiekaart is er voor het projectgebied geen informatie voorhanden (fig. 14). In de ruime omgeving van het projectgebied, buiten het historisch centrum van Dendermonde, zijn er een paar percelen gekend met een zeer laag of verwaarloosbare erosiegevoeligheid.

Fig. 14. Situering op de potentiële bodemerosiekaart (AGIV WMS).

2.2.1.4. Bodemkundige waarnemingen

In het kader van het bureauonderzoek werd geen landschappelijk (boor)onderzoek uitgevoerd.

2.2.2. Historische beschrijving

In de onmiddellijke omgeving van Dendermonde zijn verschillende prehistorische vondsten gedaan, veelal bij indijkings- en baggerwerken aan de Schelde en de Dender. Op ongeveer één kilometer ten westen van het centrum zijn Romeinse brandrestengraven en een Merovingisch grafveld aangetroffen. De oudste vondsten in het centrum van Dendermonde dateren uit de middeleeuwen. De oudste verwijzing gaat terug tot 1087 en is te vinden in de naam van de toenmalige heer *Rainghotus de Thenremonde*.

De stad groeide rond twee kernen: de eerste kern is gesitueerd op de rechter Denderoever, ter hoogte van de huidige Vlasmarkt. De tweede kern is gesitueerd op de linker Denderoever waar de burcht gevestigd was. De burcht werd mogelijk al in de 10de eeuw opgericht. De twee kernen werden door een brug over de Dender verbonden. Onder invloed van de heren van Dendermonde werden de twee kernen omgevormd tot een prestedelijke nederzetting. In 1233 kreeg Dendermonde de stadsrechten van Robrecht van Bethune.

Fig. 15. Plan van Dendermonde, 1550-1565 (www.cartesius.be).

De oudste historische bron met betrekking tot de eerste stadsversterking dateert uit 1190. De oorkonde spreekt over een waterpoort op de Dender. Dit bewijst dat er een stadsversterking was op de linker- en rechteroever. Aan de linkeroever liep de stadsversterking ter hoogte van de huidige Vondelbeek, via de Onze-Lieve-Vrouwekerk, de Lodewijk Dorsfelstraat en de Noordlaan naar de Schelde. Aan de rechteroever vormde de Torengracht de oudste stadswal, beginnend aan de Vliet en eindigend aan de Dender. Een dubbele omgrachting liep via de huidige Sint-Rochusstraat en de Oude Vest. De eerste stadsomwalling werd in de 13de eeuw uitgebreid. De nieuwe stadswal vertrok aan de Vliet, langs het nieuwe en oude begijnhof en omsloot de parochiekerk en een deel van de parochie Sint-Gillis. De stadswallen werden verstevigd en uitgebreid in de tweede helft van de 14de eeuw (fig. 15). Ze werden echter sterk beschadigd bij de inname van de stad door de Gentenaars. De stadsmuren werden hierna terug heropgebouwd. In het tweede kwart van de 16de eeuw werd de middeleeuwse stad gemoderniseerd tot een gebastioneerde versterking (fig. 16).

Fig. 16. Plan van Dendermonde uit 1649, opgesteld door Vedastus du Plouich (www.cartesius.be).

Dit hield echter niet tegen dat de stad grotendeels vernield werd door de Hertog van Marlborough in 1706 tijdens de Spaanse successieoorlog. Daarna werden de stadsversterkingen heropgebouwd naar de principes van Vauban. Deze werden vervolgens op het einde van de 18de eeuw afgebroken in opdracht van Jozef II en vanaf 1816, na het Congres van Wenen, opnieuw versterkt. De toenmalige bastions zijn tot op heden nog te herkennen in de perceellering en aan de zuidwest-, zuid- en oostzijde van de stad zijn er nog relictten van de bastions bewaard⁶

Op 4 september 1914 werd Dendermonde veroverd door de Duitse troepen. De meeste burgers waren daarvoor reeds op de vlucht geslagen, de overgebleven burgers werden weggevoerd of uit de stad gedreven. De volgende twee dagen werd de stad systematisch in brand gestoken. Hierbij werd meer dan 90% van de stad beschadigd of vernietigd. Nadat het Duitse leger omwille van strategische redenen zich terugtrok is de stad nog 2 aangevallen en heroverd geweest.⁷

De Dijkstraat vormt de verbinding tussen de Vlasmarkt en de Oude Vest. De straat werd tijdens de Eerste Wereldoorlog zwaar beschadigd en is bijna volledig heropgebouwd.⁸

Omtrent het projectgebied zelf zijn geen geschreven historische bronnen beschikbaar. Wel zijn er verschillende postmiddeleeuwse kaarten van Dendermonde. De oudste van deze kaarten zijn echter niet gedetailleerd genoeg om te georefereren waardoor de precieze ligging

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016a.

⁷ www.martelaarsteden.be

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016b.

van het huidige projectgebied niet te achterhalen is. De oudste kaart die georefereneerd kon worden is de kaart van Ferraris (1771-1778, fig. 17). Hierop is te zien dat het projectgebied zich bevindt tussen de Dijkstraat en een aftakking van de Oude Dender die nu verdwenen is. Het projectgebied is volgens deze kaart ook volledig bebouwd aan het einde van de 18de eeuw.

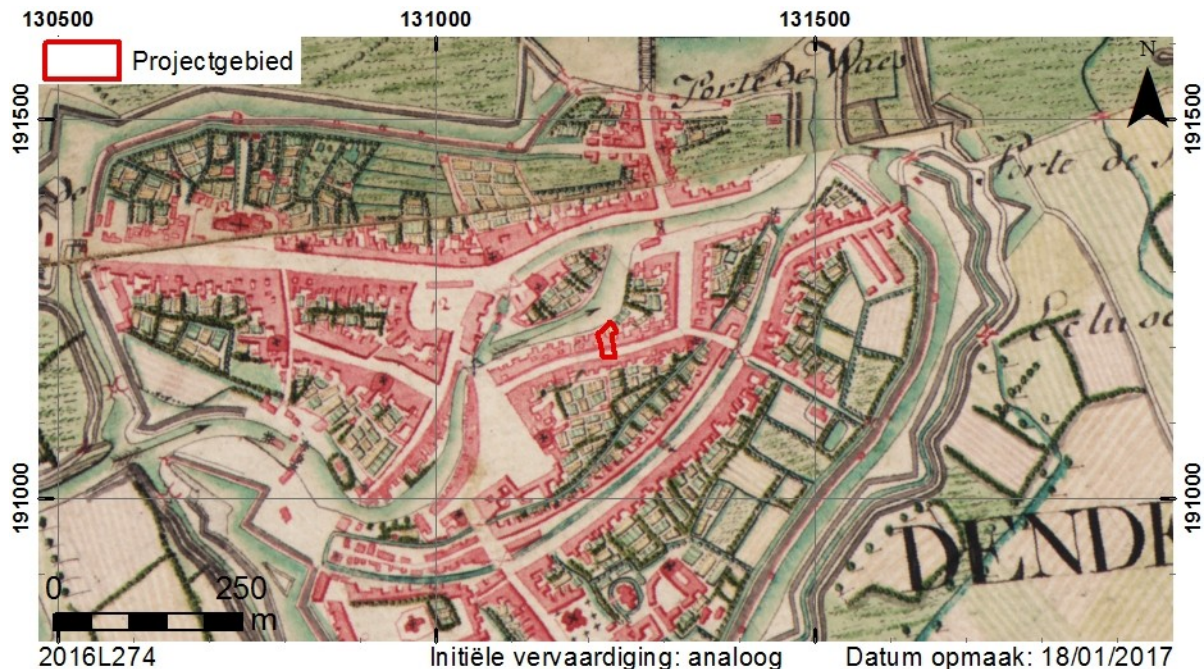

Fig. 17. Situering op de Ferrariskaart (AGIV WMS)

De 19de-eeuwse kaarten laten een gelijkaardig, maar meer gedetailleerd, beeld zien (fig. 18-fig. 20). Jammer genoeg lijkt de georeferentie van deze kaarten niet zeer accuraat te zijn, waardoor het projectgebied niet geheel correct geprojecteerd kan worden. Vermoedelijk kan het projectgebied meer naar het oosten gesitueerd worden. Op basis van de gebouwplattegrond uit 1966 kan het vermoedelijke perceel wel afgebakend worden (fig. 19). Ongeacht de exacte locatie van het projectgebied kan gesteld worden dat het zuidelijke deel bebouwd was en dat het in het noorden tot aan de nu verdwenen aftakking van de Oude Dender reikte.

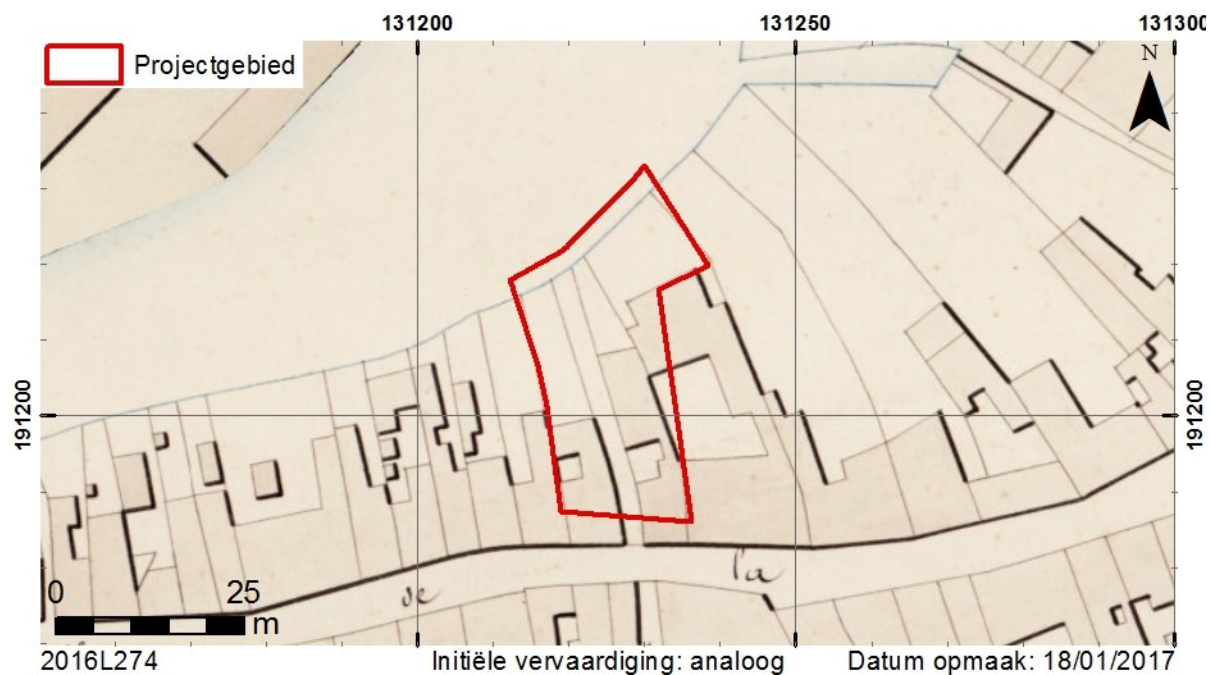

Fig. 18. Situering op de Atlas der Buurtwegen (AGIV WMS).

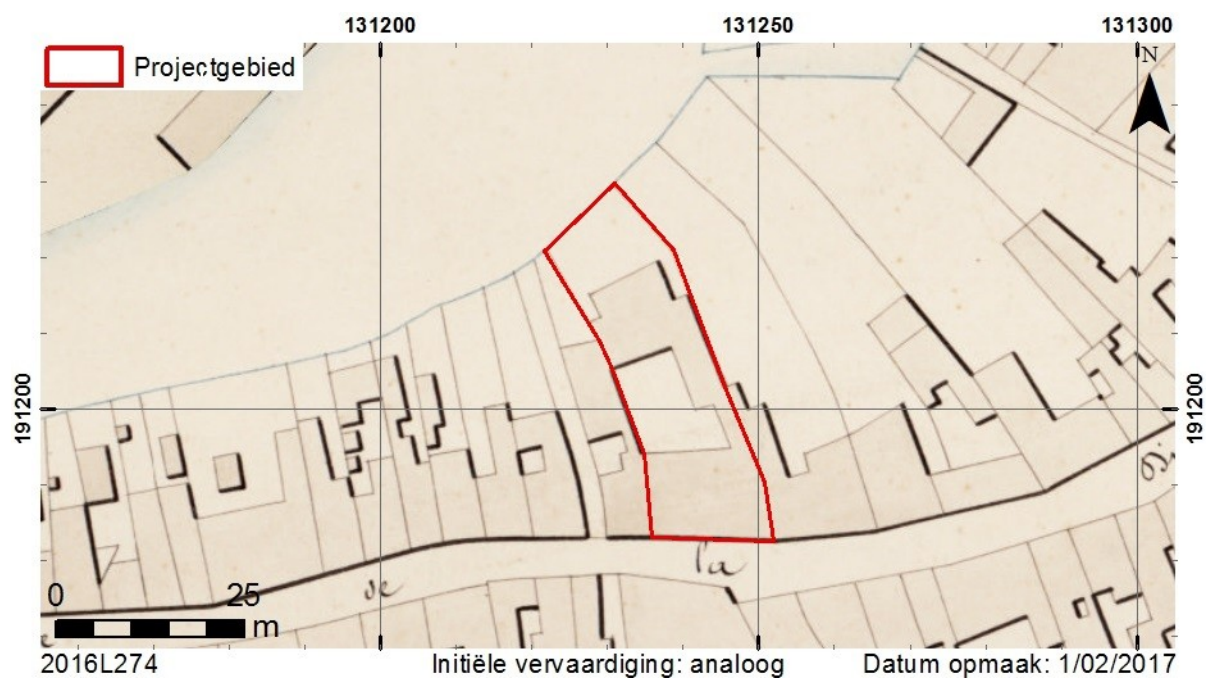

Fig. 19. Vermoedelijke locatie van het voorgaande perceel (zie ook het plan uit 1966, fig. 2).

Fig. 20. Situering op de kadasterkaart van Popp (AGIV WMS).

De oudste luchtfoto's die beschikbaar zijn voor het huidige projectgebied dateren uit 1971 (fig. 21). Op deze foto is reeds het oude gezondheidscentrum en P.M.S.-centrum zichtbaar dat werd gebouwd in 1966. De luchtfoto uit 1990 (fig. 22) toont een gelijkaardig beeld. Het gebouw werd gerenoveerd in '94-'95. Tijdens deze renovatie werden onder andere lichtkoepels gestoken in het dak (fig. 23-fig. 24).

Fig. 21. Situering op een luchtfoto uit 1971 (AGIV WMS).

Fig. 22. Situering op een luchtfoto van 13 juli 1990 (AGIV WMS).

Fig. 23. Situering op een luchtfoto van 27 maart 2002 (AGIV WMS).

Fig. 24. Situering op een luchtfoto uit 2016 (AGIV WMS).

2.2.3. Archeologisch kader

Het projectgebied bevindt zich binnen de archeologische zone van de historische binnenstad van Dendermonde. In de onmiddellijke omgeving van het projectgebied bevinden zich dan ook verschillende archeologische sites. Ten zuidoosten van het projectgebied, bevindt zich de site Dendermonde DD1 (CAI 30002). Bij een opgraving in 1980 werd hier, aan de Dijkstraat, een gebouwplattegrond uit de 17de eeuw aangetroffen. Een andere opgraving uit 1980 (Dendermonde DD2), eveneens aan de Dijkstraat uit laat middeleeuws huis (CAI 30003) aangetroffen. Dit huis sloot aan bij de verdwenen Dijkpoort (CAI 1264). De Dijkpoort werd gebouwd in de volle middeleeuwen. Oorspronkelijk maakte deze poort deel uit van de stadsomwalling. Bij de uitbreiding van de stad bleef de Dijkpoort als binnenpoort bestaan. Nabij de poort bevond zich de kapel en het gasthuis van Onze-Lieve-Vrouw-ter-Dijkpoort (CAI 1256). Deze gebouwen werden gebouwd in de late middeleeuwen. De kapel werd na de godsdienstoorlogen ter beschikking gesteld van de paters Augustijnen. Het gasthuis bleef bestaan tot de Franse revolutie. Het voormalige Augustijnenklooster (CAI 1153) dateert uit de 17de eeuw en wordt momenteel gebruikt door de CM. Voorheen deed het eveneens dienst als lagere school.

Ten westen van het projectgebied, aan de andere zijde van de oude Dender bevindt zich het Belfort en Lakenhalle (CAI 1189). Deze gebouwen dateren uit de late middeleeuwen en maakte deel uit van het administratieve en commerciële centrum van de stad. Ze maken deel uit van het UNESCO-werelderfgoed en zijn momenteel in gebruik als stadhuis.

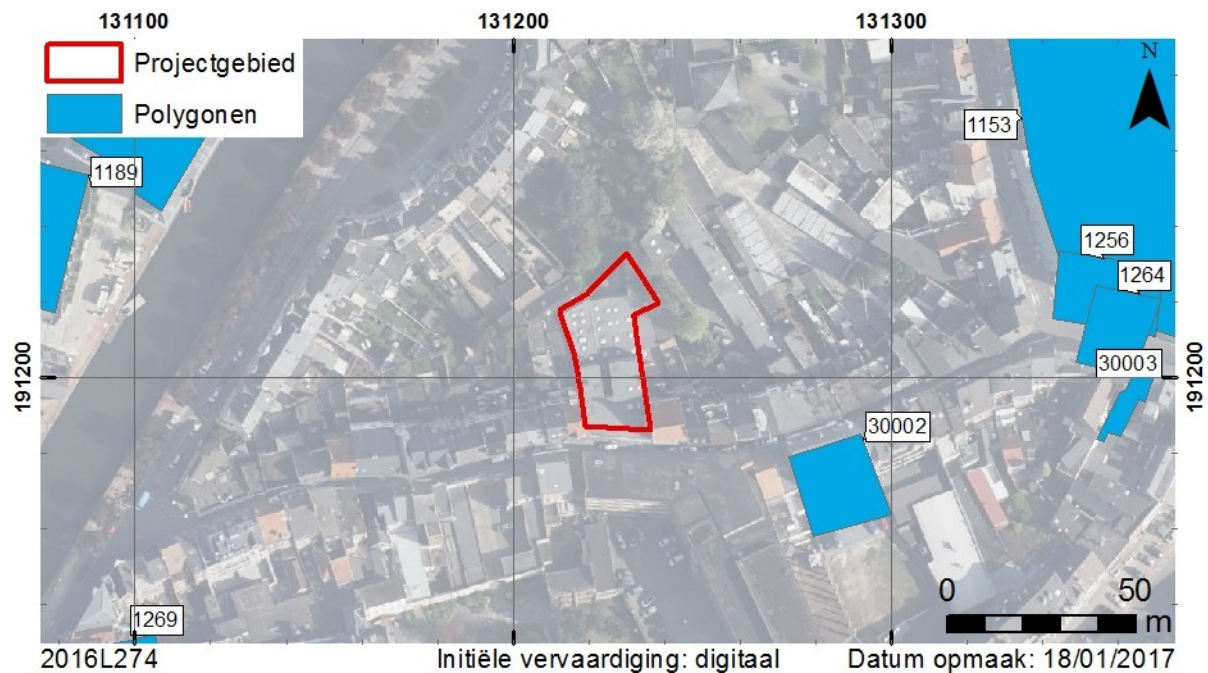

Fig. 25. Situering op de CAI (GDI-Vlaanderen 2016).

2.2.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Het projectgebied bevindt zich aan de rechteroever van de oude Dender, binnen de archeologische zone van het historisch centrum van Dendermonde. Uit het historisch onderzoek is gebleken dat het projectgebied zich binnen de eerste stadsomwalling bevond. De hoeveelheid archeologische sites in de onmiddellijke omgeving tonen aan dat dit gebied druk bewoond was in de late middeleeuwen en in de postmiddeleeuwse periode.

Op de oudste gekende kaarten uit de 17de en 18de eeuw staat het projectgebied aangeduid als bebouwd. Het grootste deel van Dendermonde werd vernietigd tijdens de Eerste Wereldoorlog. In de jaren '60 van de vorige eeuw verrees er op het huidige projectgebied een gezondheidscentrum. Het is dit gebouw dat nu in bezit is van het vrij CLB en dat verbouwd zal worden. Gezien de aanwezige versterking en zeer beperkte geplande versterking lijkt het niet nodig om verder onderzoek uit te voeren.

2.2.5. Synthese

Het projectgebied bevindt zich binnen de archeologische zone van het historische centrum van Dendermonde, aan de rechteroever van de oude Dender. Uit historisch en cartografisch onderzoek is gebleken dat het huidige projectgebied de laatste eeuwen bebouwd is geweest. Het huidige gebouw dateert uit de jaren '60 van de vorige eeuw. De kelders en funderingen van dit gebouw en latere verbouwingen hebben gezorgd voor een ernstige versterking van het projectgebied waardoor het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed verstoord zal zijn. Daarenboven zullen de geplande werken vrijwel nergens dieper gaan dan de bestaande verstoorte zone, waardoor een eventueel archeologisch niveau niet geroerd zal worden.

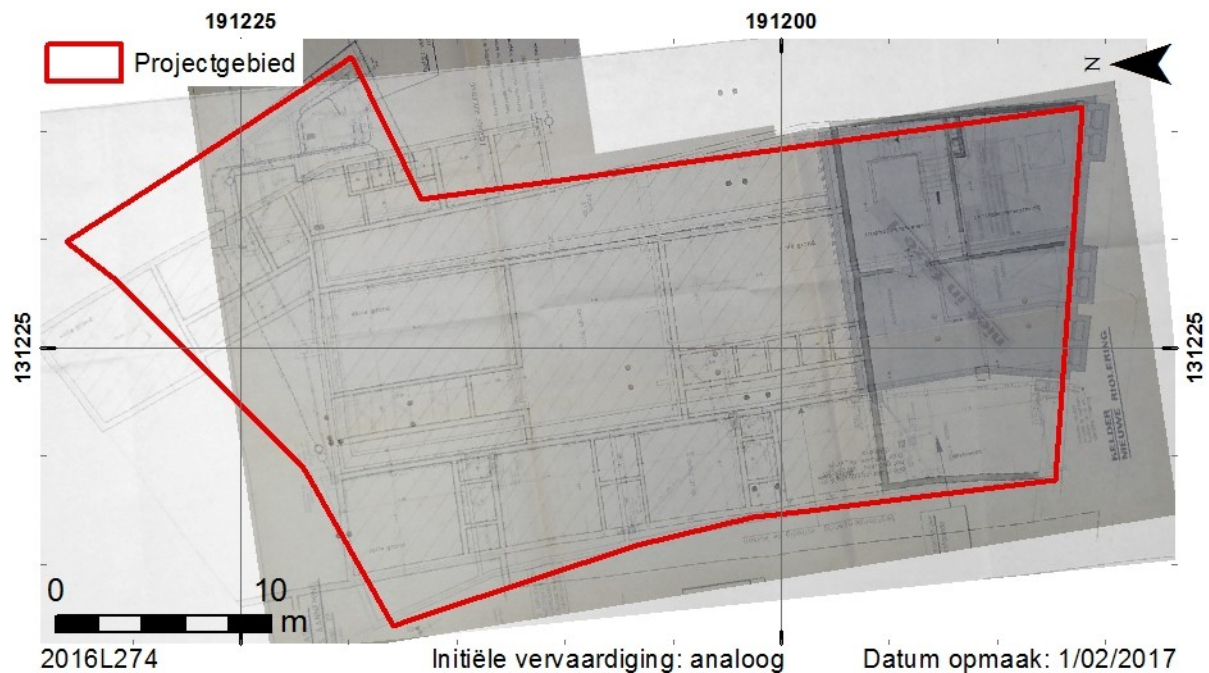

Fig. 26. Synthesekaart met overzicht van de voorgaande bouwfasen.

2.3. SAMENVATTING

Aan de Dijkstraat te Dendermonde zal het voormalige gezondheidscentrum verbouwd worden. In het kader hiervan werd een bureauonderzoek uitgevoerd. Hiervoor werd informatie verzameld over de bewoningsgeschiedenis, landschapshistoriek, de topografie, de geologie, het bodemgebruik, de vegetatie, de aanwezige erfgoedwaarden en de historische ingrepen. Deze gegevens werden geëvalueerd teneinde een inschatting te kunnen maken van het potentieel op de aanwezigheid van archeologisch erfgoed.

Het projectgebied bevindt zich binnen de archeologische zone van het historisch centrum van Dendermonde. De historische en archeologische gegevens wijzen op een grote mogelijkheid tot aanwezigheid van archeologisch erfgoed. De bouw van het gezondheidscentrum in de jaren '60 van de vorige eeuw heeft echter gezorgd voor een grondige verstoring. Een groot deel van het gebouw is onderkelderd en het overige deel werd gefundeerd op de volle grond, waardoor hier geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt. Verbouwingen in 1994-1995 hebben het projectgebied verder verstoord. In totaal werd slechts $\pm 33 \text{ m}^2$ van het projectgebied niet verstoord. Aangezien de geplande werkzaamheden nergens dieper zullen gaan dan de reeds verstoorde diepte, zal vrijwel nergens mogelijk resterend archeologisch erfgoed geraakt worden.

3. BIBLIOGRAFIE

3.1. GERAADPLEEGDE LITERATUUR

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016a: *Historische stadskern van Dendermonde, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140019> (geraadpleegd op 21 december 2016).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016b: *Dijkstraat, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/125557> (geraadpleegd op 21 december 2016).

JACOBS P., DE CEUKELAIRE M., DE BREUCK W. ET. AL. 1993: *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams gewest: kaartblad (14), Lokeren*, Gent.

VAN RANST E. & SYS C. 2000: *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Gent.

S.N. 2014: *Onderweg naar Flanders Fields, Dendermonde* [online], <https://www.martelaarsteden.be/dendermonde> (geraadpleegd op 6 oktober 2016).

Cartografische en iconografische bronnen

GDI-VLAANDEREN 2001: *Vectoriële versie van de Bodemkaart* [shapefile], AGIV, IWT, Laboratorium voor Bodemkunde van de Universiteit Gent (GIS-Vlaanderen).

GDI-VLAANDEREN 2002: *Vectoriële versie van de Tertiaire geologische kaart* [shapefile], MVG-EWBL-ANRE (GIS-Vlaanderen).

GDI-VLAANDEREN 2016: *Digitaal hoogtemodel van Vlaanderen II*.

GDI-VLAANDEREN 2017: *Digitale kadastrale percelenplannen (GRB-APD)*

GDI-VLAANDEREN 2016a: *Centrale Archeologische Inventaris (CAI)* [shapefile]

GDI-VLAANDEREN 2016b: *Inventaris Landschappelijk Erfgoed*.

GDI-VLAANDEREN 2016c: *Inventaris Bouwkundig Erfgoed*.

4. BIJLAGEN

- Lijst van plannen, kaarten en plattegronden
- Privacy-fiche
- Programma van maatregelen